

УДК 821.161.3

А. С. Кавалюк

канд. філал. навук, дац. каф. беларускай філалогіі
 Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна
 e-mail: bellingv@brsu.brest.by

ПРОЗА ІВАНА ШАМЯКІНА 1970-х гг.: ЖАНРАВА-СТЫЛЁВАЯ СПЕЦЫФІКА, КАНКРЭТНА-ГІСТАРЫЧНЫ І АКСІЯЛАГІЧНЫ ЗМЕСТ

Выяўляецца эвалюцыя творчасці Івана Шамякіна ў 1970-я гг., даследуецца жанрава-стылёвая спецыфіка апавесцей «Шлюбная ноч», «Гандлярка і паэт», рамана «Вазьму твой боль», вызначаецца канкрэтна-гістарычны і аксіялагічны змест твораў, асэнсоўваецца духоўны свет герояў, носбітаў аўтарскага ідэалу і антыідэалу.

У 1970-я гг. адбывалася далейшая эвалюцыя творчасці І. Шамякіна. У гэты час ён стварае драматургічныя творы «Экзамен на восень» (1973), «І змоўклі птушкі» (1976), але прызначаннем пісьменніка па-ранейшаму застаецца проза. І. Шамякіным напісаны кінааповесць «Эшалон прайшоў» (1970), апавесці «Лёс майго земляка» (1970), «Браняпоезд “Таварыш Ленін”» (1970), «Шлюбная ноч» (1974), «Гандлярка і паэт» (1975), раманы «Атланты і карыятыды» (1974), «Вазьму твой боль» (1979) і інш. Творы сведчаць пра творчую актыўнасць пісьменніка, жанравую разнастайнасць яго прозы. Хоць крытыка і называе І. Шамякіна даследчыкам сучаснасці (ёй прысвечаны ў гэты перыяд раманы «Атланты і карыятыды»), аднак на пачатку 1970-х гг. пісьменнік аддае перавагу рэвалюцыйнай тэматыцы (апавесці «Лёс майго земляка», «Браняпоезд “Таварыш Ленін”», «Эшалон у Германію»), а пазней мастакоўскі позірк канцэнтруецца на ваеннай тэме (апавесці «Шлюбная ноч», «Гандлярка і паэт»). У раманах «Вазьму твой боль» сучаснасць і ваенны падзеі пераплятаюцца. Ёсць падставы гаварыць пра шырынню тэматычнага дыяпазону прозы І. Шамякіна 1970-х гг.

Жанрава-стылёвую спецыфіку яго твораў дадзенага перыяду асэнсоўвала В. Локун, аўтар раздзела па творчасці І. Шамякіна ў акадэмічным выданні «Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя». Стылёвай дамінантай апавесці «Шлюбная ноч» літаратуразнаўца лічыла пераплаценне рэалістычнага, будзённа-побытавага з рамантычным: «Пісьменнік зноў вяртаецца да распрацоўкі лірыка-рамантычнага накірунку беларускай савецкай прозы» [1, с. 614]. Звярнула ўвагу даследчыца на тое, што рамантызм «Шлюбнай ночы» мае некалькі іншую прыроду ў параўнанні з творамі пісьменніка 1940–50-х гг. Умоўна гэтую форму адлюстравання рэчаіснасці В. Локун абазначыла як «трагічны рамантызм». Дзякуючы яму І. Шамякін здолеў сцвердзіць ненатуральнасць стану жанчыны на вайне, якая ўсклала на слабы пол неўласцівыя яго гендэрнаму прадвызначэнню функцыі. Літаратуразнаўца заўважыла, што «прырода рамантычнага “Гандляркі” была, па сутнасці, абстрактна-нежыццёвай, “кніжнай”, аб чым сведчыць вобраз Алеся Шпака, у той час як рамантызм Таісы Міхайлаўны – зямны, “рэальны” – гэта найперш лірычная мара, узнёслае памкненне да незнаёмага прыгожага жыцця» [1, с. 618].

Наватарства апавесці «Гандлярка і паэт» бачыцца даследчыкам у тым, што галоўнай гераіняй твора з’яўляецца нетыповы для савецкай літаратуры персанаж – гандлярка з Камароўкі. І хоць менавіта за гэта крытыкі дакаралі пісьменніка, вобраз Вольгі Ляновіч сёння лічыцца несумненнай знаходкай І. Шамякіна. Па задуме, як прызнаваўся пазней сам аўтар, ён не меў намеру вылучыць Гандлярку на першы план, першым павінен быў заставацца Паэт [1, с. 615]. У апавесці «Слаўся, Марыя!», згадваючы гісторыю стварэння «Гандляркі», І. Шамякін апавядаў, як адмовіўся ад намеру напісаць твор пра мінскае падполле і вырашыў: «*Лёс жанчыны – во аснова! Незвычайнай жанчыны-*

гандляркі! У той час станоўчая гераіня – гандлярка! Жаж! Калі “Гандлярка і паэт” была вылучана на Дзяржаўную прэмію, трое маіх сяброў паехалі ў Маскву на савет па беларускай літаратуры і... завалілі аповесць менавіта па гэтых матывах: каго аўтар выводзіць у гераіні падполля – гандлярку! Быццам ад таго, што Вольга гандлявала на Камароўцы сваёй гароднінай, яна страціла свае чалавечыя і жаночыя якасці» [4, с. 258–259]. Пісьменнік прызнаваўся: «Знаходзячыся, як і іншыя, у палоне дагматаў, і ідэалагічных, і літаратурных пісаў Вольгу з пэўнай насцярогай» [4, с. 259]. У гэтым вобразе мастаку слова ўдалося выявіць супярэчлівую і адначасова цэласную асобу.

В. Локун лічыла, што жывому і рэальнаму вобразу Гандляркі па ступені мастацкай дасканаласці значна ўступае «заідэалагізаваны, маральна прасталінейны» [1, с. 615] вобраз Алесь Шпака. Нам гэтая выснова даследчыцы падаецца занадта катэгарычнай. Літаратуразнаўца, мабыць, не ўлічыла той факт, што юны паэт у аповесці І. Шамякіна з’яўляецца адным з прадстаўнікоў маладога пакалення савецкіх людзей, якое ў першыя гады савецкай улады сапраўды аказалася найбольш ідэалагічна апрацаваным, таму ў час вайны вызначалася надзвычайным гераізмам. Аднак, паводле аўтарскай задумкі, Алесь Шпак з’яўляецца не толькі рупарам савецкіх ідэалагем. Гэты вобраз больш шматгранны і неадназначны. Пры ўсёй сваёй ідэйнай запраграмаванасці (акрыяўшы пасля лагера, ён рыхтуе сябе да барацьбы, крытыкуе Вольгу за гандлярства і несвядомасць), юнак не страціў дабрыні, чалавечнасці, спагадлівасці, удзячнасці. Яго гераічная пафаснасць, крытыканства ўспрымаюцца як праяўленне юначага максімалізму, уласцівага людзям маладога веку (героя ўсяго дваццаць гадоў!). І калі б Алесь быў тыповым прадстаўніком заідэалагізаванага пакалення, то наўрад ці трэсла б яго ў ліхаманцы пасля забойства немца і, не сумняваючыся, забіў бы ён знаёмага паліцая. І. Шамякін жа паказвае, што такое заданне падпольнай арганізацыі выводзіць героя са стану душэўнай раўнавагі, пазбаўляе спакою, юнак перажывае страх, пакутуе, што не здольны на змаганне, да якога сябе рыхтаваў.

Паэт-рамантык, выхаваны маці-настаўніцай на ўзорах класічнай дасавецкай літаратуры, мае надзвычай тонкую, цнатлівую душу, прытрымліваецца маральна-этычных нормаў чалавечых узаемаадносін. Ён вельмі адказна ставіцца да свайго знаходжання ў хаце Ляновічаў, адчувае віну перад мужам Вольгі. Калі яна безаглядная ў каханні, то хлопец увесь час дакарае сябе, «ці мае ён права цяпер кахаць, звязваць свой лёс з жанчынай, ды яшчэ з такой – замужняй і... з такімі поглядамі» [3, с. 449].

Праблема «ці мае чалавек права на каханне падчас вайны» закранаецца пісьменнікам і ў аповесці «Шлюбная ноч» і ў рамане «Вазьму твой боль». Сваё мастакоўскае разуменне праблемы праявіў фармулюючы ў «Гандлярцы...» наступным чынам: «У гэтым, відаць, наша сіла, што мы, ненавідзячы... ворага ненавідзячы, можам любіць» [3, с. 495].

Пісьменнік невыпадкова падкрэслівае розніцу ва ўзросце Гандляркі і Паэта. У сцэне, калі Вольга прызнаецца хлопцу ў каханні, ён параўноўваецца са збынтэжаным сямікласнікам, які не ведаў, як сябе паводзіць у такой сітуацыі. Жадаючы праявіць характар, імкнучыся заставацца мужчынам і не растаць ад пацалункаў, Алесь стараецца не пакрыўдзіць і не абразіць жанчыну, жадае быць шчырым з ёй, бо сам быў «унэўнены, што нават вайна не можа заглушыць лепшыя чалавечыя пачуцці, самыя высокія і прыгожыя» [3, с. 423]. У гэтых словах зноў жа выяўляецца аўтарская пазіцыя.

Ці можна назваць маральна прасталінейным чалавека, які перажывае за сказанае жанчыне крыўднае слова? «Нягледзячы ні на што, ён не можа не быць удзячным ёй. Марыў зусім не так развітацца. Марыў нізка пакланіцца ёй, пацалаваць рукі і словы сказаць асаблівыя» [3, с. 437]. У гэтага маладога рамантыка абвостранае пачуццё ўласнай годнасці. Ён пакутуе «ад ганебнай рабскай залежнасці», больш за ўсё баіцца пераўтварыцца ў раба. Маральна прасталінейныя людзі часцей за ўсё не адчуваюць згрызотаў сумлення, яны не клапоцяцца пра іншых. Алесь пакахаў Вольгу, палюбіў яе дзіця,

але, далучыўшыся да падпольшчыкаў, сыходзіць ад сямейнай утульнасці і рэдкага ў час вайны дабрабыту, каб не наклікаць на Ляновічаў бяду. Самаму блізкаму чалавеку, якім стала для хлопца Вольга, прызнаецца ён у сваёй няздольнасці забіць паліцая, хоць той сапраўды заслужыў такой кары. Гэтае прызнанне можна ўспрымаць як звычку хлопца абгаворваць з маці ўсё, што непакоіць яго душу. Мы перакананы, што вобраз Паэта быў не менш дарагі для пісьменніка, чым вобраз Гандляркі. У Алесю Шпаку ўвасоблена шмат рыс характару, уласцівых Пятру Шапатовічу з аўтабіяграфічнай пенталогіі «Трывожнае шчасце».

У апавесці «Гандлярка і паэт» І. Шамякін закранае праблему веры ў Бога. Набожнасцю пісьменнік надзяляе гандлярка Вольгу і яе маці, а Алеся – атэістычным светаўспрыманням. Разам з тым І. Шамякін выкарыстоўвае ёмістую дэталь, якая глыбока раскрывае ўнутраны свет героя. Алесь выяўляецца як чалавек, надзелены тонкім эстэтычным густам, таму ён захапляецца не рэвалюцыйнымі вершамі Блока, хоць і канстатуе факт прыняцця паэтам рэвалюцыі. Яго чуйную душу кранае паэзія Блока дарэвалюцыйнай пары. Юнака бянтэжыць пытанне Вольгі пра Блока: «*Ён што... у бога верыў?*» А яе самую, здаецца, ніколі не цікавіць адказ, бо далей жанчына гаворыць «*павучальна, як маці сыну ці настаўніца вучню: "Вось бачыш: хто ў бога верыў, той і пісаць добра ўмеў"*» [3, с. 404]. І тое, што на гэтыя словы Алесь запырэчыў нясмела, сведчыць, што не быў ён ваяўнічым атэістам, як некаторыя прадстаўнікі тагачаснага маладога пакалення. І. Шамякін заўважае, што росту самасвядомасці Гандляркі спрыяла знаёмства з чалавекам, улюбёным у высокадухоўнае мастацтва (вершы Блока, «*дзіўныя, мала зразумелыя, прымусілі задумацца. Сапраўды, у што ёй верыць? У бога? У Сталіна?*» [3, с. 404]), і каханне да таго, хто адкрыў для яе гэты новы свет. «*Можна, галоўнае ў тым, – разважае пісьменнік, – што з ім яна пачула сябе як бы багацейшай і... чысцейшай. Душэўна чысцейшай. Раней ніколі не думала, што акрамя таго багацця, якое можна купіць і прадаць, ёсць яшчэ такое, душэўнае, якое не купляецца ні за якія грошы, але з якім лягчэй жыць, калі маеш яго – усё жыццё набывае іншы сэнс*» [3, с. 438]. Менавіта каханне да Паэта абуджае ў Гандлярцы жаданне быць лепшай. І. Шамякін не імкнуўся асудзіць Вользіну набожнасць, якая ўмацоўвалася жыццёвымі выпрабаваннямі, і ў нейкі момант гераіня «*пачала прымаць страх як боскую кару за сваё няправеднае жыццё, за неразумныя ўчынкі і грэшныя думкі*» [3, с. 413]. Гандлярка, імкнучыся абараніць каханага чалавека, здолела здзейсніць гераічны ўчынак. Жанчынай рухала любоў да бліжняга, Вольга была ўпэўнена, што яе практычны розум дапаможа перахітрыць ворага, а чысты сумленны юнак застанеца жывым, абароненым ад ворагаў, сваіх і чужынцаў. Такім чынам, у творах пісьменніка 70-х гг. асэнсоўваліся як канкрэтнагістарычныя, так і агульначалавечыя ўніверсальныя каштоўнасці.

Аб'ектам мастацкага даследавання І. Шамякіна з'яўляліся савецкая рэчаіснасць і людзі з уласцівым ім светапоглядам. У сваёй большасці яны сумленныя працаўнікі незалежна ад таго, чым займаюцца (архітэктары Карнач і Шугачоў, старшыня саўгаса Астаповіч, механізатар Батрак), клапацячыся пра агульную справу, яны бываюць бескампрамісныя, што сведчыць аб іх высокіх маральных ідэалах. Для іх, «*урэшце, усё ў жыцці істотнае – дзяржаўнае, саўгаснае, асабістае, бо ўсё звязана*» [2, с. 185].

Адаючы шмат увагі ў раманах 70-х гг. вытворчай тэматыцы, надзвычай уважлівым заставаўся пісьменнік да асабістага, інтымнага жыцця сваіх герояў. Вялікае значэнне для іх мае каханне, сям'я, дзеці, гармонія ў чалавечых стасунках. Тэма кахання – адна з вызначальных ва ўсёй творчасці І. Шамякіна. Пачынаючы з першых раманаў «Глыбокая плынь», «Крыніцы», праявіў настойліва пераконваў чытача, што каханне, сям'я – гэта самае трывалае апірышча чалавека, тое, што напаўняе яго жыццё сэнсам. Зведаўшы сапраўднае каханне, І. Шамякін лічыў яго найдаражэйшым багаццем. У сваіх творах пісьменнік паказаў, што, кахаючы, чалавек пераўтвараецца, становіцца лепшым,

у ім адкрываецца вялікі душэўны і духоўны патэнцыял. Пазней у аповесці «Слаўся, Марыя!», напісанай у канцы 1990-х гг., праявіў выказаў шкадаванне да тых людзей, якія не адчулі радасці ўзаемнага пачуцця хоць бы ў кароткі перыяд свайго жыцця: *«А ёсць жа такія людзі»* [4, с. 260]. Ён выяўляў заклапочанасць станам фарміравання інтымных пачуццяў у сучаснай моладзі і лічыў, што вызначальная роля ў гэтым працэсе павінна належаць класічнай літаратуры [4, с. 217]. Відавочна, што ў сваіх творах І. Шамякін свядома прапагандаваў гармонію сямейных стасункаў, бо бачыў у гэтым глебу для выхавання духоўна моцнай асобы. Пазіцыя аўтара была сугучна перакананням шматлікіх яго чытачоў, што абумовіла павышаную цікавасць грамадства да кожнага з новых твораў пісьменніка.

Інтуітыўна сумуе па сямейнай ідыліі Максім Карнач з «Атлантаў і карыятаў», у якога не атрымалася шчасця з першай жонкай. Вайна руйнуе каханне Валі і Сцяпана са «Шлюбнай ночы», Алеся і Вольгі з «Гандляркі», бацькоў Івана Карнача з рамана «Вазьму твой боль». А самому Івану і яго жонцы *«лёс адсыпаў ішчасця поўнай меркай»* [2, с. 210]. Яны здолелі стварыць прыгожую сям'ю, выгадаваць прыстойных дзяцей і праз гады захаваць свае пачуцці. Аднак у сямейнае шчасце Івана і Тасі зноў жа ўрываецца вайна, матэрыялізуючыся ў вобразе былога паліцая, які быў вінаваты ў смерці родных Батрака. Праз трыццаць пяць гадоў вяртаецца забойца ў сваю вёску, не чакаючы там сустрэць сведку сваіх злачынстваў. Сучаснасць і вайна перапляталіся і ў ранейшых раманах І. Шамякіна «Сэрца на далоні», «Снежныя зімы», але такой ступені абвостранасці прычынна-выніковых сувязей, як у рамана «Вазьму твой боль», гэтае спалучэнне яшчэ не мела.

Як і ў аповесці «Гандлярка і паэт», пісьменнік вялікую ролю адводзіць паказу духоўнай эвалюцыі жанчыны. На пачатку рамана «Вазьму твой боль» праявіў дэманструе атэістычна-ваяўнічы светапогляд Тасі. Маладая жонка Івана аб'яўляе сапраўдную антырэлігійную вайну яго цётцы, у хату якой прыйшла жыць.

«Тася настойліва патрабавала, каб цётка зняла абразы, якіх было поўны кут – Ісус Хрыстос, матка боска, Іван-хрысціцель, Георгій-пабеданосец і яшчэ нейкія святыя. Сорамна ёй, акушэрцы, камсамолцы, жыць пад абразамі. Можна толькі ўявіць, як нялёгка было “манацы” скарыцца: у каморцы навесіла святых і там малілася. Але калі яна малілася, Тася спявала вясёлыя песні ці ўключала радыё. Толькі праз многа гадоў, як Хвядора памерла, Тасі, сталай ужо жанчыне, матцы дваіх дзяцей, на пахаванні, калі старую адпявалі яе набожныя сяброўкі, упершыню стала сорамна і прыкра за сваю юнацкую жорсткасць і бестактоўнасць... за іншыя крыўды, якія свядома ці несвядома, магчыма, зрабіла цётцы – усё магло быць за шэсць гадоў сумеснага жыцця! – у хвіліны жалобы разварэдзілі сэрца, і жанчына балюча перажывала, горка плакала над труной» [2, с. 23]. Смерць мудрай хрысціянінкі стала для Тасі адной з прыступак да пакаяння і шляху да Бога. І. Шамякін хавае аўтарскую пазіцыю за выяўленнем падсвядомага ва ўнутраным свеце гераіні.

З часам жанчына пачала заўважаць, што яе душа не задавальняецца сямейна-побытавымі клопатамі, а прагне нечага большага. Аўтар адзначае, што Тасю стала наведваць *«незразумелая туга па нечым невядомым. Хацелася чагосьці асаблівага, а чаго – сама не знала. Зорак з неба, ці што? Палохалася часам Тася такога смутку, але знайшла яму тлумачэнне: узроставае гэта, пэўна, у многіх жанчын так здараецца, калі ім мінае сорак. Туга па маладосці, ці што? Ці зайздрасць маладым?»* [2, с. 25]. Пісьменнік выяўляе душэўную няўрымсліваць сваёй гераіні і адзначае, што з цягам часу Таісія Міхайлаўна пачынае разумець тое, што *«палохала не набліжэнне старасці – усе старэюць! – а нейкае неасэнсаванае незразумелае адчуванне, што яна не паспела зрабіць ці пражыць... прпусціла ў жыцці па невядомасці – ніхто не падказаў! – нешта асаблівае, самае цікавае, незвычайнае і прыгожае. Што гэта такое магло быць – не знала,*

а спытаць пра такое немагчыма, бо не можаш растлумачыць гэта сваё адчуванне. Калі няма яму назвы, то як ты яго растлумачыш? Ды і сорамна ёй, калі лёс, па агульнаму прызнанню, адсыпаў ішчасця поўнай меркай, выказваць як бы сваю незадаволенасць жыццём» [2, с. 210].

Узіраючыся ў таямніцы жаночай душы, І. Шамякін паказаў яе сум па горнім, уласцівы, дарэчы, многім людзям сярэдняга ўзросту. Сумленне – голас Бога ў чалавечай душы – падказвала Тасі, што ў сямейным дабрабыце, калі ў хаце, па ацэнцы Івана, хіба птушынага малака не хапала, ва ўзаемным каханні, у шчасці жаночым і мацярынскім, сапраўды «прапусціла ў жыцці па невядомасці – ніхто не падказаў! – нешта асаблівае, самае цікавае, незвычайнае і прыгожае». Наўрад ці нехта з Тасінага інтэлігентнага ці нават вясковага акружэння мог бы растлумачыць жанчыне прычыну яе душэўных зрухаў. Гэта магла б зрабіць хіба што Іванава цётка, з якой нявестка па маладосці «ваявала». Але ўжо не было ў жывых шчырай верніцы Хвядоры, якая Бога зведала яшчэ ў юнацтве (невыпадкава ў вёсцы называлі яе «манашкай»), малілася за жывых і мёртвых у тую знявераную эпоху. Яна была да канца жыцця малітоўнай абярэжніцай пляменнікавай сям’і, яе анёлам-ахоўнікам.

Адыход Хвядоры ў іншасвет прымусіў Тасю ўспомніць урокі «манашкі». Калі жонка Батрака адчула рэальную небяспеку для сваёй сям’і, зразумела, што ў адначасе рушыцца тое, што здавалася такім трывалым, гэта прымусіла яе звярнуцца да Бога-Заступніка. Пра змены ва ўнутраным свеце гераіні сведчыць яе размова з мужам. Калі пасля ўзрыву Іванавай машыны моцна абгарэў шафёр, што вымушаны быў паехаць замест Батрака, Іван расказвае жонцы, чаму ў той дзень адмовіўся ад руля:

– Ты знаеш, я ўранні выйшаў на агарод – і мяне як у грудзі піхнула. Чую: не магу садзіцца за руль. Бывае так. Замест машыннага двара пайшоў у кантору да Астасовіча.

– ...Гэта нейкая вышэйшая сіла цябе спыніла. Хіба можна, каб аднаму столькі гора? Каб ён і нас асіраціў. Мне хочацца паверыць у бога...

– Выдумаеш [2, с. 323].

Іванаў адказ жонцы выразна паказвае яго негатоўнасць успрыняць новае ў Тасіным светабачанні. Батракі – дзеці свайго часу, іх духоўны свет фарміраваўся пад моцным уздзеяннем савецкай антырэлігійнай прапаганды, якая дзесяцігоддзямі руйнавала ў святдомасці грамадзян хрысціянскія ідэалы. Маральны кодэкс будаўніка камунізму хоць і паўтараў біблейскія заповеды, аднак аксіялагічны змест хрысціянства старанна шальмаваўся і прыніжаўся. Паказальным у гэтым сэнсе з’яўляецца эпізод, калі малады парторг і пісьменнік Забаўскі, называючы маці Батрака «святой пакутніцай», спяшаецца ўдакладніць, што ў слова «святая» ён укладвае «не царкоўны сэнс. Не. Самы высокі, чалавечы» [2, с. 323].

Праблема веры і бязвер’я займае важнае месца ў рамане камуніста І. Шамякіна. Мастак слова выяўляецца як чалавек неабыхавы да духоўных праблем у грамадстве. Праўда, свае аўтарскія ідэалы ён часам хавае ў падтэкст твора. Сімпаатызуючы «манашцы» Хвядоры, аўтар выкрывае фарысейскае ўспрымання Пісання іншымі героямі. Асуджаецца ў творы крывадушша былога паліцая і яго дачкі. Ганна ўступіла ў секту баптыстаў, страціўшы надзею выйсці замуж, мець сям’ю, бо ў вёсцы да дачкі паліцая адносіліся з пагардай, не прыжылася яна і ў горадзе. Дзяўчына «пачала шукаць душэўнай блізкасці з людзьмі, якія, здалося ёй, не шукаюць радасці ў гэтым жыцці, а думаюць пра жыццё іншае, вечнае» [2, с. 180]. Аднак веруючай дачка паліцая была толькі знешне, яе светабачанне і адносіны да людзей былі далёкімі ад сапраўднай веры.

Надзвычай набожным, на першы погляд, здаецца Шышка. Яго мова перасыпана цытатамі з Бібліі. У Сібіры ён пазнаёміўся з чалавекам, які «прасвятліў» былога паліцая, адкрыў яму вочы на Боскае. У роднай вёсцы ён становіцца ледзьве не святаром. Аднак паводзіны Шышкі, яго жаданне пахваліцца сваёй заможнасцю, імкненне пабуда-

ваць не дом, а палац на зайздрасць усім, а ўрэшце – дыверсія з мэтай забойства сведкі яго ваенных злачынстваў паказваюць, што вера гэтага чалавека мёртвая. Яна не перамяніла душу ката, не абудзіла ў ёй святога пакаяння.

Аналіз прозы І. Шамякіна 1970-х гг. дазваляе зрабіць выснову аб інтэнсіўных духоўных пошуках пісьменніка. Ваеннае ліхалецце, як вядома, вымусіла дзяржаўных кіраўнікоў паслабіць антырэлігійную кампанію ў краіне. Чуйны «летапісец свайго часу» І. Шамякін, можа, і падсвядома але здолеў паказаць, што шлях да Бога – гэта адзін з мажлівых і натуральных накірункаў дыялектыкі чалавечай душы.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Локус, В. Іван Шамякін / В. Локус // Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя : у 4 т. / НАН Беларусі, Ін-т літ. імя Я. Купалы. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2001–2002. – Т. 3. – 2002. – С. 597–639.

2. Шамякін, І. Вазьму твой боль : раман / І. Шамякін. – Мінск : Маст. літ., 1982. – 342 с.

3. Шамякін, І. Гандлярка і паэт / І. Шамякін // Выбр. тв. : у 3 т. – Мінск : Маст. літ., 1992. – Т. 2 : Снежныя зімы : раман ; Гандлярка і паэт : апавесць. – С. 351–557.

4. Шамякін, І. Слаўся, Марыя! / І. Шамякін // Іван Шамякін: вядомы і невядомы : успаміны, эсэ, апавесць / уклад. Т. Шамякіна. – Мінск : Літ. і Мастацтва, 2011. – С. 195–270.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 12.09.2019

Kavaljuk A. S. Ivan Shamyakin's Prose of the 1970's: Genre and Stylistic Specificity, Distinct (Specific) Historical and Axiological Content

The evolution of Ivan Shamyakin's creativity in the 1970's is expressed in this article. The genre and stylistic specificity of such stories as «Wedding Night», «Merchant and poet», of the novel «I'll take your pain» are highlighted. In the article the specific historical and axiological content of compositions is defined. The spirit world of characters and carriers of author's ideal and anti-ideal is interpreted.